

УДК 378.145

**DEVELOPMENT OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF
UNIVERSITY STUDENTS AS AN EDUCATIONAL RESULT
РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК
ОСВІТНИЙ РЕЗУЛЬТАТ**

Ridel T. M. / Рідель Т.М.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor / к. пед. наук, доцент
кафедри іноземних мов
0000-0002-6980-7975*

Kyrychenko T. O. / Кириченко Т.О.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor / к. екон. наук, доцент
кафедри іноземних мов
0000-0002-9160-2124*

*Sumy National Agrarian University, Sumy, Herasyta Kondratieva Str., 160, 40021
Сумський національний аграрний університет, Суми, вул.Герасима Кондратьєва, 160, 40021*

Анотація. В роботі розглядається методичне забезпечення розвитку іншомовної компетенції студентів нелінгвістичних ЗВО. Розглянуто структуру іншомовної компетенції з виділеними блоками. Запропоновано технологію педагогічного цілепокладання навчального процесу та досягнення навчальних результатів. Основою функціонування цієї моделі визначено іншомовну комунікацію як мету лінгвістичної освіти. Надано визначення іншомовної компетенції студентів та виділено методичні прийоми для її успішного розвитку, що охоплюють весь освітній процес разом з його складовими (зі змістом, формами, засобами навчання, а також з формами та засобами позанавчальної роботи). Основними прийомами запропоновано: цілісність; системність іншомовних знань та умінь; інтеграцію навчальних дисциплін; інтенсивність; комунікативність та прагматичність; досягнення емоційно-ціннісних взаємин «викладач-студент»; автономність. Доведено, що перераховані вище методичні прийоми, а також сприятливі умови, за яких відбувається навчання іноземних мов, призводять студентів до досягнення основної мети, розвитку іншомовної компетенції (освітнього результату).

Ключові слова: лінгвістична освіта, нелінгвістичний ЗВО, іншомовна компетенція, освітній результат, методичні прийоми.

Вступ.

Зміст лінгвістичної освіти у немовному закладі вищої освіти визначається завданнями, орієнтованими на розвиток особистості студента засобами іноземних мов у процесі оволодіння спеціальними професійними знаннями та вміннями. Ефективність та результативність лінгвістичної освіти визначається рівнем розвитку іншомовної компетенції студентів. Однією з умов успішної реалізації розвитку іншомовної компетенції є його методичне забезпечення. Системоутворюючим ядром розвитку іншомовної компетенції є особистість студента у різноманітті проявів її ціннісних відносин. Ставимо за мету розробити методичні прийоми у досягненні позитивного результату розвитку іншомовної компетенції студентами багатoproфільного університету.

Основна частина.

Структура іншомовної компетенції представлена: (1) інформаційно-когнітивним блоком; (2) діяльнісним блоком; (3) емотивним блоком.

Інформаційно-когнітивний блок іншомовної компетенції є сукупністю

іншомовних знань різних типів: (1) предметно-орієнтованих; (2) абстрактних; (3) метазнань; (4) тезаурусних. Діяльнісний блок іншомовної компетенції представлений іншомовними вміннями різних типів: (1) предметно-конкретними; (2) аналітикосинтетичними; (3) креативними; (4) проєктивними.

Формування іншомовних умінь виставляє особливі вимоги до рівня інтелектуального розвитку особистості студента, ступеня розвиненості навчальної та пізнавальної мотивації, до наявності ціннісних уявлень про соціально значущі цінності та системи ціннісних відносин особистості студента. Загалом йдеться про розвиток емотивного блоку іншомовної компетенції та перекладацьку суб-компетенцію, зокрема. У зв'язку з цим аксіологізація лінгвістичної освіти є перспективним напрямом у навчанні перекладу, як одному з освітніх аспектів на немовних спеціальностях. Продуктивним способом опредметнити іншомовні знання лише на рівні діяльності, тобто перевести їх у область іншомовних знань, є прийняття системно-ціннісної інтеграції, як педагогічної технології. В основу запропонованої технології закладено принцип ціннісного перетворення особистістю студента іншомовних знань у процесі акумуляції іншомовної та спеціальної професійної інформації. Процес ціннісної трансформації знань на вміння спирається на принцип підняття потреб і ціннісних орієнтацій особистості на соціально значущі цінності: іноземну мову, освіту, інформацію, переклад, як цінність інтеркультурної комунікації. Процес ціннісної орієнтації структурований у часі та просторі і є траєкторією особистісного зростання. Ціннісна трансформація іншомовних знань у ході розвитку перекладацької суб-компетенції визначається зміною фаз присвоєння, перетворення та проєктування.

У цілому нині поняттєвий апарат системно-ціннісної інтеграції (технології) спирається на такі ключові позиції: системний аналіз мовних явищ, аксіологізація змісту освіти, інтеграція освіти.

У прикладному контексті системно-ціннісна інтеграція (технологія) трактується нами з позицій педагогічного цілепокладання навчального процесу та досягнення навчальних результатів. Під навчальними результатами ми маємо на увазі розвиток іншомовної компетенції як сукупності субкомпетенцій. Мета, як базисне поняття педагогічного цілепокладання, визначає розробку систем – навчальних цілей, тобто педагогічних таксономій. Основа функціонування передбачуваної технології – іншомовна комунікація як мета лінгвістичної освіти.

Пропонована технологія є:

- понятійно-концептуальною моделлю навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей на основі інтеграції та синтезу знань, умінь та системи ціннісних відносин особистості;
- комплексом засобів розвитку іншомовної компетенції як системно-ціннісного новоутворення особистості.

З метою розкриття комплексу засобів щодо реалізації системно-ціннісної інтеграції (технології) у навчальному процесі в університеті розроблено системно-ціннісну програму розвитку іншомовної компетенції студентів

немовних спеціальностей, яка є сукупністю інваріанту та варіативних розділів.

Апробація системно-ціннісної інтеграції (технології) та програми, як засобу її реалізації, дозволяє зробити наступний висновок:

- запропонована технологія та програма дозволяє сформувати та розвивати далі високий рівень іншомовної компетенції та перекладацької субкомпетенції у тому числі;
- системний аналіз та аксіологізація лінгвістичної освіти визначають інтегровану методологічну основу реалізації запропонованої технології та програми.

Іншомовна компетенція студентів університету – системно-ціннісне новоутворення, що синтезує професійні, іншомовні знання та вміння, ціннісні відносини та виражає ціннісне самовизначення та здатність особистості організувати навчальну діяльність та керувати нею від постановки мети, вибору способів пізнання до контролю та оцінки отриманого результату.

Для успішного розвитку мовленнєвої компетенції студентів виділяють такі методичні прийоми:

- цілісність;
- системність іншомовних знань та умінь;
- інтеграцію навчальних дисциплін;
- інтенсивність;
- комунікативність та прагматичність;
- досягнення емоційно-ціннісних взаємин «викладач-студент»;
- автономність.

Методичні прийоми охоплюють весь освітній процес разом з його складовими (зі змістом, формами, засобами навчання, а також з формами та засобами позанавчальної роботи). Розглянемо виділені методичні прийоми.

Цілісність. У цьому методичному прийомі основними складовими є зв'язки між видами іншомовної мовленнєвої діяльності та між різними етапами та рівнями формування та розвитку системи іншомовної компетенції. У процесі навчання іноземних мов важливим моментом є не тільки поділ видів мовленнєвої діяльності (говоріння, письмо, аудіювання, читання), а й підвидів і форм мовленнєвої діяльності.

Цілісність у нашому розумінні, як єдність видів, форм іншомовної мовленнєвої діяльності та особистісного аспекту навчання з урахуванням системи ціннісних відносин, реалізується в навчальному процесі під час формування активної особистісної позиції, розвитку творчого потенціалу, вміння приймати самостійні рішення, конструювати та керувати іншомовною діяльністю.

Практична реалізація цілісності можлива у нашому досвіді під час створення конкретних педагогічних умов:

- автономізації («автономія учня», learner autonomy)
- комплексної подачі іншомовного матеріалу, спрямованого на розвиток усіх видів та форм мовної діяльності.

Цілісність розвитку системи іншомовної компетенції пов'язана зі змістом освіти, його структурою та організацією. Якщо горизонтальна цілісність

відображає кількісні зміни, то вертикальна пов'язана з якісними змінами. Перетин кількісних та якісних показників свідчить про цілісність розвитку системи іншомовної компетенції студентів.

Порушення цілісності спричиняє ускладнення, нестабільність, переривання у розвитку іншомовної компетенції. Цілісність розвитку системи іншомовної компетенції будується на системності іншомовних знань та умінь.

Системність іншомовних знань та вмінь. Педагогічне завдання полягає в тому, щоб «досягти такої побудови системи діяльності, такої її організації, яка забезпечує реальний вплив на переструктурування внутрішньої діяльності» того, хто навчається [3].

Перший етап розвитку іншомовної компетенції характеризується порушенням системи предметно-орієнтованих знань та формуванням предметно-конкретних іншомовних умінь у різних видах мовленнєвої діяльності: читанні, говорінні, аудіювання, письмі. На першому етапі необхідно створити конкретні педагогічні умови для формування системних іншомовних знань, що тематично пов'язані з повсякденним спілкуванням студентів. Форма мовленнєвої діяльності переважно використовується діалогічна, створювана під час навчальної комунікації.

Перший етап характеризується початковим рівнем формування ціннісних відносин. Завдання цього етапу полягає у формуванні системи ціннісних відносин особистості студента до соціально значущих цінностей.

Другий етап у розвитку системи іншомовної компетенції полягає в сформованих на першому етапі задатках у всіх видах мовної діяльності. Цей етап передбачає подальше формування мовного та граматичного мінімуму за рахунок зміни характеру текстового матеріалу. Цей етап характеризується новим важливим відбором іншомовного матеріалу.

Третій, завершальний етап, є головною, основною частиною компетенції. Цей етап передбачає високий рівень синтезу іншомовних та професійних спеціальних знань і характеризується широким використанням спеціальної неадаптованої літератури.

Інтенсивність. Проблема інтенсифікації навчального процесу є однією з найбільш актуальних у сучасній психолого-педагогічній та методичній літературі та визначається, як правило, такими поняттями, як компресія, стислість, насиченість. У нашому дослідженні інтенсивність курсу іноземної мови сприймається як міра його засвоєння студентами та актуалізації як способу вираження власних думок. Інтенсивність передбачає не так збільшення годин навчальної та самостійної роботи, як результати розвитку системи іншомовної компетенції. Підвищення інтенсивності залежить від кількох умов:

1. створення штучного середовища за рахунок впровадження нових інформаційних технологій і навіть використання взаємодії з викладачами – носіями іноземних мов;

2. змісту іншомовного матеріалу, що використовується в навчальних та виховних цілях;

3. системи ціннісного ставлення особистості до соціально значущих цінностей.

Комунікативність та прагматика. Особистісний об'єкт навчання іноземних мов на немовних спеціальностях зумовлює використання методичного прийому комунікативності та прагматики у створенні освітнього процесу, орієнтованого в розвитку системи іншомовної компетенції.

Комунікативність ми розглядаємо відповідно до трьох рівнів комунікації, виділених та розвинених зарубіжними науковцями. Перший рівень пов'язаний з дотриманням синтаксичних правил. Другий рівень визначає точність виразу певними символами бажаного значення. Третій зумовлює ефективність впливу повідомлення на поведінку співрозмовника у бажаному руслі. Цей рівень пов'язаний із прагматикою.

Основним педагогічним завданням при реалізації методичного прийому комунікативності та прагматики в організації освітнього процесу є створення педагогічних умов у навчальній та позанавчальній сфері для ціннісного переосмислення іншомовного країнознавчого матеріалу особистістю студента.

Комунікативність та прагматика позначають практичні аспекти розвитку іншомовної компетенції студентів у контексті діалогічної освітньої моделі. Формування іншомовного когнітивного потенціалу за рахунок системних знань про мову здійснюється шляхом залучення особистості до знань про комунікативно-прагматичну спрямованість мовних одиниць.

Створення педагогічної взаємодії «викладач – студент», тобто навчального діалогу є важливою педагогічною умовою забезпечення прогресивного процесу життєдіяльності іншомовної компетенції. У педагогічних дослідженнях під навчальним діалогом розуміється розвиток будь-якої позиції чи погляду у контексті учасників діалогу – суб'єктів діалогу.

У навчальному діалозі поєднуються різні педагогічні функції: від інформаційної до контактовстановлюючої, креативної, професійно значущої. У ході навчального діалогу охоплюються усі етапи розвитку іншомовної компетенції.

У цьому процесі студент розглядається дещо головним, суб'єктом у процесі навчання. У цьому полягає зворотний зв'язок, ціннісна рефлексія, яка дає можливість студенту зробити самодіагностику – ідентифікувати себе у світі об'єктів іншомовної дійсності – у світі цінностей. Формування емоційно-ціннісної взаємодії передбачає взаємозв'язок, взаємозбагачення ціннісними уявленнями викладача та студентів у ході розвитку системи іншомовної компетенції.

Автономність. Формування емоційно-ціннісної взаємодії викладач-студент опосередковує створення атмосфери творчості, самовираження, самоактуалізації особистості викладача та студента. Методичний прийом автономності, реалізований на практиці оволодіння іноземними мовами, забезпечує можливості самоактуалізації і самовираження особистості студента. Практична реалізація автономності виражається у створенні педагогічних умов у навчальній та позанавчальній роботі, що сприяють розвитку відповідальності особистості за очікуваний результат іншомовної мовленнєвої діяльності. Автономність студента в педагогічному сенсі означає стимулювання особистості у її творчому пошуку, спрямованому на конструювання,

проектування іншомовної діяльності з перспективою її управління.

Створення педагогічних умов, що забезпечують самоактуалізацію особистості засобами іноземної мови, у нашому досвіді стає можливим у діалогічній моделі освіти, яка багато в чому орієнтована на розвиток автономності особистості.

Діалогічна модель освіти розвиває насамперед особистісний аспект навчання іноземної мови та такі властивості як автономність, самостійність прийняття рішень, самостійне проектування діяльності та управління нею.

Висновки.

Модернізація лінгвістичної освіти – багатоаспектний процес. Він передбачає перетворення у змісті освіти, стандартах спеціальностей, навчальних планах та робочих програмах. Основна мета цих перетворень – приведення у відповідність іншомовних знань та умінь студентів із змінними вимогами сучасного суспільства. Одним із шляхів модернізації освіти є його аксіологізація. Таким чином, перераховані вище методичні прийоми, а також сприятливі умови, за яких відбувається навчання іноземних мов, призводять студентів до досягнення основної мети, розвитку іншомовної компетенції.

Література:

1. Все про вивчення мов. Мотивація до вивчення англійської [Електронний ресурс]. – 2013 – Режим доступу до ресурсу: <https://osvita.ua/languages/articles/37256/>
2. Каплінський В. В. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник. – Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015 – 224 с.
3. Фельдштейн Д.И. Психология становления личности. – Москва, 1994.
4. Mayer, R. E. (2011). Towards a science of motivated learning in technology-supported environments. *Educational Technology Research and Development*, 59 (2), 301-308.

***Abstract.** Methodological support for the development of foreign language competence of students of non-linguistic higher education institutions is considered in the article. The structure of foreign language competence with selected blocks is considered. The technology of pedagogical goal-setting of the educational process and achievement of educational results is proposed. The basis of the functioning of this model is defined as foreign language communication being the goal of linguistic education. The definition of foreign language competence of students is given and methodological techniques for its successful development are highlighted, covering the entire educational process together with its components (with content, forms, means of learning, as well as forms and means of extracurricular work). The main techniques proposed are: integrity; the system of foreign language knowledge and skills; integration of academic disciplines; intensity; communicativeness and pragmatism; achievement of emotional and value “teacher-student” relationship; autonomy. It has been proven that the methodological techniques listed above, as well as the favorable conditions under which foreign language learning takes place, lead students to achieve the main goal, the development of foreign language competence (educational result).*

***Key words:** linguistic education, non-linguistic higher educational establishment, foreign language competence, educational result, methodological techniques.*